

INIMESEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seondvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliselt muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja

iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

Hindamine

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad.

Arendatakse varasemast põhjalikumalt enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades ning otsustamist tervise ning tervislike valikutega seoses. III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt erinevates sotsiaalsetes kontekstides. Inimeseõpetuse teemad valmistavad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad aitavad noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja sotsiaalsele toimetulekule olles suhetes teistega erinevas ümbruses.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamist. Õpilase hoiakute ja väärtushinnangute kohta antakse tagasisidet.

Hindamisjuhendid, -mudelid, -maatriksid ja -skeemid

Kui rühmatöö seab eesmärgiks sotsiaalsete oskuste kujundamise, peaks ka hinde skeem andma sellel aspektile suurema tähenduse. Teised aspektid ei peaks siiski jääma päris tähelepanuta.

Arutluse hindamise juhend (25p): <https://drive.google.com/file/d/1zq4FfRi88uTcl-9QpJLRhasH2C2BZRd-/view>

Arutluse hindamise juhend (20P):

https://drive.google.com/file/d/1V2p3YXRpzO2hZ3XkXTqvB4eMu1N_1pWx/view

Rühmatöö hindamine:

https://drive.google.com/file/d/1S4Ml6i36dH74BcJMSklkoLxIz_pwOKY1/view

Referaadi ja uurimistöö hindamine:

<https://drive.google.com/file/d/1XjNUuKtSnnQA6lTuncgxERaiHo0gVKEM/view>

Esitluse ja ettekande hindamine: https://drive.google.com/file/d/1ddn9A2Q2TKQ9H-9A5AseCG_sFCRnoeuq/view

Postri hindamine: <https://drive.google.com/file/d/1WYYuE3cmY5g0nuCI5-z-gKA8uMxxz286/view>

Projektitöö meetodi hindamine:

<https://drive.google.com/file/d/13BPb1C9Bh1fAK66YObpYj4pEEaptZURG/view>

Rühma- või projektitöös osalemise eneseanalüüs: <https://drive.google.com/file/d/1jFYB3EbXF-VmhPTowNkCVI1iQSYNXypr/view>

Õpitulemusi (teadmisi ja oskusi) saab arendada ja kontrollida eri tüüpi ülesannetega.

1. Arutluse või probleemianalüüsi skeemi koostamise kaudu hinnatakse mõttekäigu vastavust teemale ja selle avamise oskust, teemakohaste faktide tundmist, võrdlemise ja seoste loomise oskust. Analüüsi ja isikliku suhtumise väljendamist hinnangute kaudu kontrollitakse täiendavalt suuliselt. Kui tegemist on õppeprotsessiga, korraldatakse arutelu kaaslasega, rühmades või üle klassi. Tagasisidestava hindamise korral lisatakse hindamisvahendile suuline osa või võimalus

selgitada oma mõtteid kirjalikult paberil/elektroniliselt. Näiteks: ülesande koostaja pakub välja skeemi ja märksõnade loendi ja õpilane sorteerib neid vastavalt skeemile, analüüsi ja põhjendamise osa toimub suuliselt. Skeemidest soovitame kasutada:

1. Venni diagramm (eripärad ja ühisosa),
2. kalasaba (seotud tunnuste võrdlemine (sama nähtuse/küsimuse analüüsimine erinevalt positsioonilt),
3. probleemiaken (põhjused, olemus, tagajärjed, ületamise teed; viimaseid arutatakse suuliselt, nt ühiskonnas, koolis, klassis ilmneva probleemi avamine; probleemid suhtlusolukordades);
4. järgnevusahel (omavahelised seosed),
5. järelduskaart (väide, selgitus, näide),
6. mõiste- ja ideekaart (näidete, tunnuste sorteerimine, iseloomulikud tunnused, näited, iga tunnuse juurde tuuakse konkreetne näide või mõne kompleksse mõiste avamine),
7. T-tabel (võrdlus, ühisosad, erisused),
8. faktide püramiid (õpilane leiab ühe olulise, kolm toetavat ja viis kaasnevat fakti ning paigutab need püramiidi tasanditesse).

2. Tekstianalüüs: õpilane täidab etteantud skeemi teksti alusel:

1. jututäht (tähenurkades on tekstist väljaloetav olulisem info: mis ja kus toimus, osalised, lahendus, tagajärg jne),
2. kulminatsiooniga tekst (nt pöördelise sündmuse kohta),
3. TTS (tean, tahan teada, sain teada),
4. magnetkaardid (paberi nurkadesse kirjutatakse olulised märksõnad, lehe keskele teksti peamine mõte oma sõnadega, kasutades lehe nurkades olevaid magnetsõnu),
5. teeviit (õpilased loevad teksti lõikude kaupa ja arutavad, kas tekst toetab selle kohta esitatud väited või mitte).

3. Ühisarutelu: õpilased kirjutavad oma seisukohti ühisesse aruteluplatvormi keskkonda.

Kokkuvõtte tehakse suuliselt.

1. dilemmaküsimuste analüüs (Õpilased kirjutavad argumente sõltuvalt otsusest),

2. diskussioonivõrk (plussid, miinused; ühte või teist seisukohta toetavad argumendid),
3. mis oleks võinud juhtuda, kui...,
4. hääletusprotsessid (juhtumite üle otsustamine jne),
5. arvamuseartikli analüüs,
6. poliitdebatid hindamine,
7. diskussioon aktuaalsel teemal – erinevate seisukohtade esitamine,
8. hääletusprotsessi läbimängimine (nt kas toetada avatud või suletud nimekirjadega valimisi).

4. Loomingulised ja empaatia ülesanded. Õpilane hindab ajaloolist sündmust või olukorda ajastu kontekstis mingis kindlas rollis, situatsiooni hinnatakse ajaloolises ajas ilma tagantjärele tarkust arvestamata:

1. juhitud kujutlusega tekst (õpilased kirjutavad loole ise lõpu, toimunu peab olema võimalik ajaloolises reaalsuses),
2. lühijutt loogiliselt seostatud märksõnadega,
3. digitaalne jutustus,
4. erinevat hinnangute andmine ajaloo- või ühiskondlikele sündmustele - nt Mõtlemisskaabude meetod.

5. Allikaanalüüsiga hinnatakse tekstist olulise leidmise ja katkendi(te) põhjal vastamise oskust, allikatekstide võrdlemise, kommenteerimise ja hindamise oskust. Allika usaldusväärsust hinnatakse allikakeele ja -viitekirje alusel. Allikaülesannete koostamiseks sobivad nii primaar- kui sekundaarallikad. Allikate võrdlemise ülesandes peavad küsimused ja allikakatkendid mahtuma ühele ekraanile, st olema korraga vaadeldavad. Ülesandesse valitud allikakatkenditest võetakse välja tekst, mis ei ole oluline küsimustele vastamisel.

6. Statistiliste andmete analüüs sisaldab teabe väljalugemist, arvutamist, võrdlemist, andmete põhjal graafiku kujundamist, järelduste tegemist,

7. Pildi, foto, video, audio või karikatuuri analüüsiga hinnatakse äratundmise, seostamise, iseloomustamise ja tõlgendamise oskust. Ülesanded saavad olla lühivastuselised: nt osutamine

küsitud sümbolile, pildil kujutatule õige pealkirja valimine pakutute hulgast, fotode vms järjestamine ajaliselt sündmuste toimumise järjekorras.

8. Juhtumianalüüsiga kontrollitakse nii teemakohaseid teadmisi kui oskust neid kasutada, isikliku seisukoha kujundamist ja käitumise oskust. Juhtumianalüüsi ülesanne sisaldab olukorra kirjeldust, mille korrektsust hindab õpilane õigusaktidele, allikatele vm taolisele tuginedes. Situatsiooni tutvustatakse kirjeldusena või video vahendusel.

9. Infootsingu ülesanne: allikaotsing elektroonilistest keskkondadest (DIGAR, FOTIS, ERRi arhiiv, elektroonilised entsüklopeediad, nt Estonica, muuseumide andmebaasid, nt Eesti Tervisemuuseumi materjalid, virtuaaltuurid, neid materjale kasutada ülesannete täitmisel). Infot otsitakse ja kasutatakse kriitiliselt ülesande lahendamiseks. Nt digitaalse entsüklopeedia koostamine erinevaid meediume kasutades,. Infootsing võimaldab leida vastuseid küsimustele riigiasutuste ja ministeeriumide kodulehtedelt; oskus vajalikke avaldusvorme leida, kasutada, täita ja hinnata, nt kuidas leida teavet, riigikogu komisjonide töö ja tegevus, raamatukogu otsingusüsteemi ESTER kasutamine, ajakirjanduse andmebaasi DIGAR kasutamine jne. Ülesanded peavad olema eakohased, seotud õpilaste elus ette tulevate olukordade ja vajadustega.

10. Esitluse koostamine. Õpilane koostab esitluse (PP esitlus, video, digitaalne plakat, infograafik, 1-minuti loeng, propagandavahend, ajalehe artikli koostamine, vm meediavorm), mis vastab kokkulepitud tingimustele, kasutades selleks erinevaid infoallikaid.

11. Õppemängud: kuldvillak, miljonimäng, ristsõnad, memoriin, alias jne; kasutada olemasolevaid mängu või lasta õpilastel ise erinevat tüüpi mängu koostada (nt LearningApps, Veereta)

12. Uurimuslikud ülesanded: küsimustiku, intervjuu läbiviimine, vastuste analüüsimine, töötlemine ja kujutamine graafiliselt, virtuaaltuuri koostamine (erinevate meediumite kasutamine info edasiandmiseks); temaatiliste või ajaperioodikohaste kollektsioonide või andmekogude koostamine, millele lisatakse põhilandmed.

13. Ajas orienteerumine: ajajoone koostamine (daatumite ja sündmuste kandmine ajajoonele), võrdlevad ajajooned.

14. Erinevate valikute tegemist võimaldavate ülesannetega kontrollitakse õpitulemustes sõnastatud ainesisu, oskusi, mõisteid, teab olulisi rahvusvahelisi organisatsioone, oskab iseloomustada põhiprobleeme ja arengutendentse, tunneb reegleid, olulisi õigusakte; oskab adekvaatselt määratleda oma kohta ja võimalusi, kaitsta oma huve ja õigusi; leida meediast teavet, seda kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada. Vabavastuseliste ülesannetega kontrollitakse lisaks, kuidas õpilane oma seisukohti ja hinnanguid põhjendab.

1. mitme valikuga küsimus (vali üks või mitu õiget, multiple choice tüüpi küsimused),
2. õige/vale väide,
3. kategoriseerimine (ühenda paarid, rühmita, mis toimus enne, mis pärast etteantud sündmust),
4. lünktekst (arvestab lihtsate keeleliste eksimustega),
5. järjestamise ülesanded (järjesta ajaliselt, tähtsuse järjekord),
6. võrdlemine (sarnasused/erinevused, iseloomulike tunnuste rühmitamine, näidete toomine),
7. seostamine (seostamine etteantud märksõnadega, nt ajaperioodi iseloomulikud tunnused),
8. mõistete seletamine (seletuste küsimise erinevaid võimalusi: mõiste ja seletuse seostamine; seletusele ühesõnalise mõiste/vaste kirjutamine; mõistega sobivate näidete lisamine).